

О.І. Благодарний,
кандидат економічних наук,
заступник завідувача відділу,
Інститут економіко-правових досліджень НАН України,
м. Донецьк
О.С. Осадча,
начальник відділу,
Головне управління статистики в Донецькій області

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Однією з найважливіших задач кожної держави є забезпечення суспільства енергоресурсами, а це пов'язано з розвитком паливно-енергетичного комплексу.

Але в паливно-енергетичному комплексі Донецького регіону склалася суперечлива ситуація: виробництво електроенергії проти 2005 року зросло на 15,7%. Сприяло цьому збільшення в 2006 році на 20,7% видобутку вугілля енергетичних марок (у паливному балансі теплових електростанцій області питома вага вугілля в 2006 році досягла 94%).

За січень—вересень 2007 року виробництво електроенергії проти січня—вересня 2006 року збільшилося на 7,4% при зменшенні обсягів видобутку енергетичного вугілля на 1,2% та вугілля для коксування — на 8,7%.

Для забезпечення безперебійної роботи підприємств енергетичного комплексу та збільшення обсягів і якості виробленої ними продукції необхідно застосування нових технологій і сучасного обладнання, що в значній мірі потребує велико масштабних інвестиційних вливань, мобілізації фінансових ресурсів. Отже економічне зростання потребує відповідного інвестиційного забезпечення.

На різних етапах розвитку економіки України проблемі розвитку інвестиційних процесів та оптимального вибору фінансових джерел інвестування приділяли значну увагу В. Блохін, Л. Борщ, Н. Денисенко, В. Карабун, О. Ковальчук, Н. Нестерова, В. Федоренко, Т. Гаврилова, О. Ястремська та інші [1—8]. Проблема розвитку енергетичного комплексу регіону останнім часом є досить актуальною, але для її ефективного розвитку необхідні інвестиційні вкладення, яких бракує як на державному рівні так і в підприємств цього виду діяльності.

Авторами розглянуто активізацію інноваційних процесів в сучасних умовах при мобілізації різних видів інвестиційних ресурсів. Але узагальнюючих рекомендацій і напрямків інвестування практично не запропоновано.

Основна мета цього дослідження — визначення можливостей та напрямків інвестування на базі проведення аналізу економічних показників діяльності, обсягів інвестування та вивчення технологічної структури інвестицій в основний капітал підприємств енергетичного комплексу Донецької області.

Для цього розглянемо інвестиційне забезпечення однієї з базових галузей паливно-енергетичного комплексу області, якою є електроенергетика [9].

Донецька область володіє значним електроенергетичним потенціалом, здатним повністю забезпечити існуючі потреби регіону. У загальному обсязі виробництва електроенергії в Україні питома вага області ще у 1990 році складала 20%, однак у 2006 році вона знизилася до 13,3%. Це пов'язано зі зростанням в Україні питомої ваги більш дешевої електроенергії атомних станцій [9, с.5].

Внаслідок зниження в Україні завантаження теплових станцій, генерируючий потенціал області використовується у середньому на третину. У результаті, маючи надмірні генерируючі потужності, область не забезпечує себе електроенергією. Уже протягом одинадцяти років її виробництво нижче споживання.

Після суттєвого зниження у 2004 році (порівняно з 2003 роком скорочення склало майже 15%) з 2005 року спостерігається збільшення обсягів виробництва. За 2006 рік виробництво електроенергії по області збільшилось на 15,7% та склало 25,8 млрд кВт•год. Це на 4,1% більше, ніж за 2000 рік, але на чверть нижче рівня 1995 року, у порівнянні з 1990 роком виробництво її скоротилося у 2,4 рази.

Найважливішою умовою стійкої та безперебійної роботи електростанцій області є забезпеченість паливом, зокрема енергетичним вугіллям, оскільки у собівартості 1 кВт•год відпущеної електроенергії біля 80% — це паливна складова. У паливному балансі ТЕС області питома вага вугілля перевищує 90%.

Для підвищення ефективності роботи виробничий потенціал електроенергетичного комплексу по-

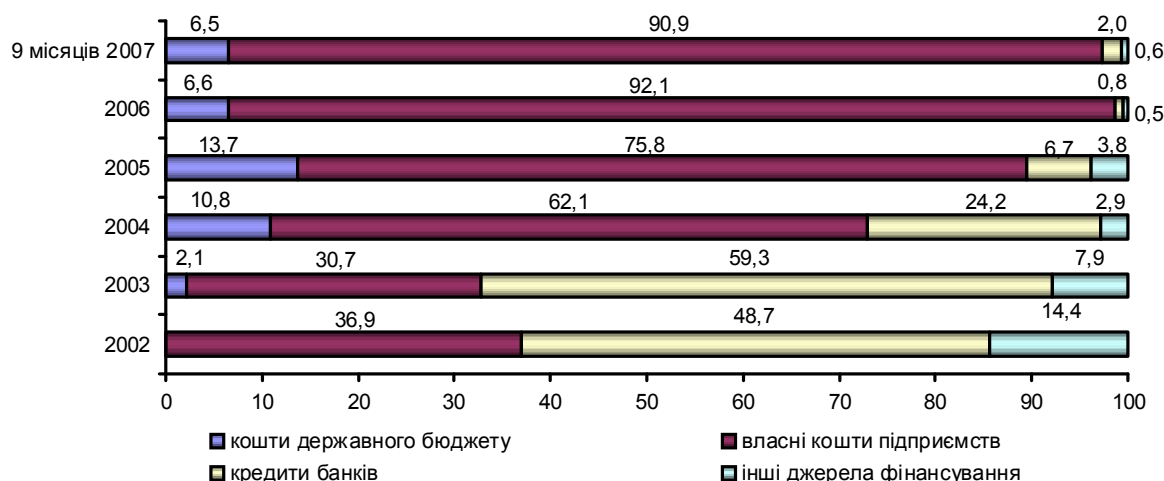

Рис. 1. Структура інвестицій в основний капітал в електроенергетику області за джерелами фінансування (у % до загального обсягу)

требує технічного переоснащення та модернізації. Технологічне обладнання ТЕС у багатьох випадках вже відпрацювало свій ресурс і має низьку ефективність. На кінець 2006 року основні засоби підприємств з виробництва та розподілення електроенергії зношені на 76,4%, що вище середньообласного показника, який дорівнює 53,8%. При цьому показники оновлення (1,7%) і ліквідації (0,1%) основних засобів являються одними з найнижчих серед основних засобів промислової діяльності. Потужності та технічний рівень вітчизняного машинобудування не дозволяють проводити своєчасну заміну застарілих котло- і турбогенераторів.

За останні три роки в електроенергетичному комплексі області відбувся перерозподіл обсягів інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування. У 2002—2003 роках були освоєні значні обсяги інвестицій за рахунок кредитних ресурсів Європейського банку реконструкції і розвитку, який фінансував інвестиційний проект з реконструкції енергоблоку № 4 на Старобешівській ТЕС. Питома вага цих коштів у загальному їх обсязі становила біля половини. Приріст інвестицій в основний капітал взагалі по електроенергетиці у 2002 році склав 12%, у 2003 році — 76,2%. У зв'язку із завершенням цього проекту загальний обсяг капітальних вкладень підприємств з виробництва й розподілення електроенергії у 2005 році скоротився порівняно з попереднім роком більше, ніж у два рази. Три чверті цього обсягу припадає на власні кошти підприємств, майже шоста частина — на бюджетне фінансування. Отже власні кошти підприємств стають головним джерелом інвестування: у 2006 році частка цих коштів досягла 92,1%. Порівняно з 2005 роком більше, ніж у 8 разів зменшилась питома вага кре-

дитів банків та інших позик, не досягнувши навіть 1%. У цілому ж обсяги освоєних у 2006 році інвестицій в електроенергетиці збільшилися проти 2005 року майже вдвічі. Такі високі темпи освоєння склалися завдяки будівництву високовольтної лінії «Маяки-Озерна» з підстанцією у Святогірську.

Структуру інвестицій в основний капітал в електроенергетику області за джерелами фінансування (у % до загального обсягу) відображено на рис. 1.

Слід відзначити, що у 2006 році державні асигнування у розмірі 15,3 млн грн було виділено на становлення регіональної вітроенергетики (у 2005 році — 89% — 14,8 млн грн) загалу у енергетичний комплекс). При цьому потужність Новоазовської вітрової електростанції в порівнянні з 2005 роком зросла з 21,2 до 21,8 тис. кВт. І хоча економічне значення електростанції поки ще незначне, але для Донбасу, з урахуванням екологічного аспекту, дуже важливо розвивати цей вид нетрадиційної енергетики.

Щодо технологічної структури капітальних вкладень електроенергетичного комплексу, то відзначаємо, що частка витрат на будівельно-монтажні роботи з кожним роком поступово збільшуються: з 9,6% у 2002 році до 32,7% у 2006 році при одночасному скороченні коштів, спрямованих в оновлення основних засобів (2003 рік — 80,4%, 2006 рік — 62,9%).

Технологічну структуру інвестицій в основний капітал в електроенергетику відображено на рис 2, що свідчить про значні обсяги коштів, які вкладені в обладнання.

За 9 місяців 2007 року підприємствами електроенергетики освоєно 131,7 млн грн інвестицій в основний капітал, що на 7,9% більше, ніж за 9 місяців 2006 році (по Україні відбулося зменшення на 11,4%).

Рис. 2. Технологічна структура інвестицій

Таблиця 1

Інвестиції в основний капітал за окремими промисловими видами економічної діяльності за 9 місяців 2007 року в порівнянні з Україною та сусідніми областями

	Україна	Донецька область	Дніпропетровська область	Запорізька область	Луганська область	Харківська область
Інвестиції в основний капітал у промисловість, млн.грн.	39017,5	6276,2	4121,1	2058,1	4719,1	2792,5
з неї: виробництво та розподілення електроенергії	2472,2	131,7	223,9	223,8	69,3	71,2
Темпи зростання (зниження) інвестицій в основний капітал у промисловості, %	130,0	117,9	119,4	124,9	188,4	143,9
з неї: виробництво та розподілення електроенергії	88,6	107,9	102,3	51,3	127,0	76,9
Питома вага інвестицій в основний капітал у загальному обсязі промисловості, %						
з неї виробництво та розподілення електроенергії	6,3	2,1	5,4	10,9	1,5	2,5

На будівельно-монтажні роботи спрямовано 44,6% загальної суми інвестицій, на придбання машин, обладнання, інструменту та інвентарю — 47,9% (за 9 місяців 2006 року відповідно — 33,2% та 60,5%).

При збільшенні темпів освоєння капіталовкладень, спрямованих у розвиток електроенергетики, відбулося зменшення її питомої ваги у загальному обсязі по промисловості на 0,2 в.п. проти 9 місяців 2006 році. Частка області у загальнодержавному об-

сязі інвестицій в електроенергетику становила 5,3% (табл. 1).

Відповідно до Закону України «Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестування в Донецькій області» підприємствами паливно-енергетичного комплексу Донеччини виконувалося 32 інвестиційних проекти на загальну суму 3,7 млрд грн. Станом на 1 жовтня 2007 року надійшло 2,3 млрд грн, що складає 17% загальнообласного обсягу інве-

стицій, залучених у спеціальному режимі інвестування. За 9 місяців 2007 року надходження становили 246 млн грн, що на третину більше, ніж за 9 місяців 2006 року.

Інвестиційним проектом, що реалізується в електроенергетиці, передбачається реконструкція станційного енергоблоку Старобешівської ТЕС.

Приведений аналіз дозволяє зробити висновок, що енергетичний комплекс Донецької області знаходиться в досить критичному стані та потребує суттєвого реформування. Основна причина такого становища пов'язана з відсутністю фінансування як централізованих джерел з боку держави, так і власних коштів підприємств.

Тому розвиток енергетичного комплексу є першочерговим напрямком пріоритетного інвестування і тому слід на державному рівні організувати суттєву державну інвестиційну підтримку шляхом прямого фінансування. Основними формами стимулювання інвестиційної діяльності можуть бути безвідсоткові кредити, функціонування інвестиційних фондів. Також економічно ефективним є застосування методів прискореної амортизації, яке забезпечує зростання обсягів виробництва за рахунок оновлення основних засобів. Для створення привабливих умов інвестування комерційними банками слід стимулювати їх, наприклад, зниженням податкових ставок, якщо частка довгострокових кредитів банку становить не менше 25% загального обсягу кредитного портфеля. Слід приділити увагу вдосконаленню інновацій у енергетичний комплекс, що є важливим напрямком діяльності держави на найближчі роки. В процесі стимулювання інноваційної діяльності у енергетичний комплекс України не слід забувати, що в цій ситуації досить важливим є залучення іноземних інвестицій. Особливо слід приділити увагу компаніям-лідерам на світовому паливно-енергетичному ринку.

А саме цьому слід відзначити, що напрямки реформування інвестиційної політики по цьому виду економічної діяльності мають охоплювати такі аспекти:

— в інвестиційну сферу впроваджувати державні

програми, спрямовані на поліпшення інвестиційного клімату і підвищення ефективності інвестування;

— головним джерелом інвестування мають стати кошти підприємств у вигляді прибутку;

— цільове кредитування інвестиційних проектів має здійснюватися на пільгових умовах;

— стимулювати підприємства до виконання власними силами наукових та науково-технічних робіт;

— в інноваційну сферу впроваджувати державні програми.

Вивченню можливостей реалізації цих аспектів слід приділяти значну увагу при подальших дослідженнях у цьому напрямку.

Література

1. **Блохін В.С.** Активізація інвестиційних процесів на фінансовому ринку // *Фінанси України*. — 2003. — № 1. — С. 130—136.
2. **Борщ Л.М.** Банківська система України в інвестиційній діяльності // *Фінанси України*. — 2000. — № 5. — С. 5—12.
3. **Денисенко Н.** Возможности активизации инвестирования в современных условиях // *Экономика Украины*. — 2002. — № 1. — С. 28—32.
4. **Карабун В.П.** Проблемы выбора заемных инвестиционных ресурсов предприятиями в современных условиях // *Наук. пр. Донец. нац. техн. ун-ту. Серія: економічна*. Вип. 75. — Донецьк: ДонНТУ, 2004. — 252 с.
5. **Ковальчук О.В.** Моніторинг інвестиційних процесів в Україні // *Актуальні проблеми економіки*. — 2003. — № 7. — С. 36—43.
6. **Несторова Н.А.** Подходы к инвестированию инновационного развития региона // *Экономика и право*. — 2006. — № 2(16). — С. 82—86.
7. **Федоренко В., Гаврилова Т.** Экономическое положение предприятий и инвестиционные процессы // *Экономика Украины*. — 2003. — № 5. — С. 28—33.
8. **Ястремська О.М.** Фінансове та реальне інвестування // *Фінанси України*. — 2002. — № 10. — С. 35—41.
9. **Інвестиційне забезпечення підприємств паливно-енергетичного комплексу Донецької області: економічна доповідь** // Головне управління статистики у Донецькій області. — Донецьк, 2007. — 9 с.